

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Галина Омеляненко

ДВНЗ «Запорізький національний університет»

Анотація:

У статті розглянуто структуру та зміст професійної компетентності вчителя. Визначено види професійно-педагогічної діяльності (перспективно-діагностична, орієнтаційно-прогностична, конструктивно-проектувальна, організаційно-інформаційно-пояснювальна, комунікативно-стимульовальна, аналітико-оцінювальна, дослідницько-творча) і компоненти умов її ефективної реалізації у фахівців фізичного виховання і спорту. З'ясовано структуру та зміст професійної компетентності майбутнього фахівця із фізичного виховання і спорту (методична, дослідницька, управлінська, інформаційна, комунікативна та рефлексивна). Виокремлено зміст дослідницької компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту та виявлено педагогічні умови її формування.

Аннотация:

Омеляненко Галина. Исследовательская компетентность в структуре профессиональной компетентности будущих специалистов физического воспитания и спорта.
В статье рассмотрены структура и содержание профессиональной компетентности учителя. Определены виды профессионально-педагогической деятельности (перспективно-диагностическая, ориентационно-прогностическая, конструктивно-проектировочная, организаторская, информационно-объяснительная, коммуникативно-стимулирующая, аналитико-оценочная, исследовательско-творческая) и компоненты условий ее эффективной реализации специалистами физического воспитания и спорта. Раскрыты структура и содержание профессиональной компетентности будущего специалиста по физическому воспитанию и спорту (методическая, исследовательская, управленческая, информационная, коммуникативная и рефлексивная). Выделено содержание исследовательской компетентности будущего специалиста по физическому воспитанию и спорту и указаны педагогические условия ее формирования.

Resume:

Omelyanenko Halyna. Research competence in the structure of professional competence of future specialists of physical education and sports.
The article deals with the structure and content of the professional competence of teachers. The kinds of vocational and educational activities (promising diagnostic, orientational and prognostic, structural and projecting, organizational, informational and explanatory, communicative and stimulating, analytical and evaluative, research and creative) and components of conditions for its effective implementation among specialists in physical education and sport have been highlighted. The structure and content of the professional competence of future specialists in physical education and sport (methodical, research, managing, informational, communicative and reflexive) have been defined. The content of the research competence of the future specialist in physical education and sport has been specified and pedagogical conditions for its formation have been pointed out.

Ключові слова:

професійна компетентність; дослідницька компетентність; професійно-педагогічна діяльність; фахівці з фізичного виховання і спорту.

Ключевые слова:

профессиональная компетентность; исследовательская компетентность; профессионально-педагогическая деятельность; специалисты по физическому воспитанию и спорту.

Key words:

professional competence, research competence, professional and educational activities, specialists in physical education and sport.

Постановка проблеми. Розбудова національної системи фізичного виховання, її докорінне реформування має стати основою відтворення фізичного потенціалу народу, зміцнення його здоров'я та підвищення фізичної підготовленості дітей і молоді. Світовий досвід свідчить про те, що одним з основних способів розв'язання цієї проблеми є підготовка у вищих навчальних закладах спеціалістів цього профілю.

Сьогодні галузь фізичного виховання і спорту потребує молодих кваліфікованих кадрів, які не тільки володіють сучасними знаннями, а й знають, як застосувати їх на практиці. Тому в сучасних соціально-економічних умовах проблема підвищення рівня професійної готовності майбутніх спеціалістів із галузі фізичної культури і спорту, здатних творчо й активно мислити, моделювати освітньо-виховний процес, самостійно впроваджувати нові ідеї та технології навчання і виховання є дуже актуальною. Відповідно до цього змінюються й вимоги до підготовки кадрів.

Серед найголовніших – вимоги розвитку спеціаліста творчого, ініціативного, який має організаторські навички і вміння впроваджувати у практику нові досягнення наукової і технічної думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки педагогів розглядаються у працях С. Архангельського, О. Абдуліної, Л. Рувінського, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, а різноманітні аспекти фізичної культури особистості досліджували Г. Арзютов, Б. Ведмеденко, О. Дубогай, Ю. Компанієць, А. Конох, О. Леонов, Ю. Похолєнчук, Т. Ротерс, Л. Суценко, Г. Шевченко, Б. Шиян тощо. Аналіз історико-педагогічної і сучасної літератури свідчить, що окремі аспекти планування й організації науково-дослідницької роботи майбутніх учителів фізичного виховання розглядалися в науково-методичних працях Л. Гороховського, Г. Алексєєвої, Н. Михайлова, О. Рогачова. Проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із

фізичної культури і спорту присвятили свої роботи Б. Ашмарін, М. Данилко, А. Конох, Н. Мацкевич, О. Петунін та ін.

Але зазначені вище дослідження не вичерпують багатогранної проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту.

Формулювання цілей статті. Метою цієї публікації є визначення структури та змісту професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту та виокремлення змісту дослідницької компетентності вищезазначених фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою будь-якої професійної освіти є підготовка компетентного фахівця, відповідного до вимог держави й суспільства. Отже, професійна освіта є цілеспрямованим процесом навчання і виховання, тобто оволодіння фахівцем сукупністю знань, умінь і навичок у процесі підготовки фахівця на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях для виконання ним певних професійних функцій.

Аналіз наукової літератури дає нам можливість твердити, що нині немає в науці єдиного підходу до визначення поняття «професійна компетентність учителя».

Деякі науковці пов'язують професійну компетентність із поняттям «культура» (О. Бондаревська, Б. Гершунський, А. Піскунов, О. Попова); інші (Т. Браже, Н. Запрудський) розуміють професійну компетентність як систему якостей, умінь. Такі дослідники, як Д. Узнадзе, В. Безухов, Н. Кузнецова, В. Сластьонін співвідносять поняття «професійна компетентність» із поняттям «готовність до професійної діяльності»; М. Кабардов, А. Панарін розглядають професійну компетентність із погляду психології як характеристику особистості вчителя і вводять результативний компонент до її змісту; А. Щекатунова та ін. трактують професійну компетентність як рівень освіченості спеціаліста; Н. Кузьміна, М. Лук'янова, А. Шаркова визначають професійну компетентність із позиції діяльнісного підходу; В. Кричевський, В. Стрельников, Н. Кузьміна звертають увагу на наявність процесуального компонента в діяльності вчителя. Але думки дослідників збігається в тому, що ключовими категоріями поняття «компетентність» є знання та вміння вчителя. Ми розглядаємо професійну компетентність учителя фізичного виховання, з одного боку, як систему знань та умінь, оволодіння якими дасть змогу розв'язувати типові професійні завдання, а також проблеми, що виникають у реальних ситуаціях його педагогічної діяльності, а з іншого – як здатність до професійного та особистісного зростання.

Аналіз наукової літератури, що містить дослідження структури професійної компетентності, підтверджує наявність різних наукових підходів до розуміння зазначеної структури. Деякі науковці основними складниками компетентності майбутнього вчителя визначають мотиваційний, аксіологічний, гностичний, практичний, особистісний і творчий (І. Бех та І. Зязюн).

Інші пропонують визначити структуру професійної компетентності за трьома сферами, кожна з яких має певні рівні професійної майстерності. Перша – операційно-технологічна: знання, уміння і навички педагога, професійно важливі якості. Друга – мотиваційна сфера: духовний світ особистості – потреби, професійні орієнтації та мотиви діяльності. Третя сфера – рефлексивна, яка відтворює уявлення педагога про себе, власні якості й результати діяльності, а також самооцінку, яка формує навички самоаналізу власної діяльності (В. Крижко та Є. Павлютенков).

Професійна компетентність охоплює п'ять елементів чи видів компетентності: спеціальна і професійна компетентність у галузі дисципліни, що викладається; методична компетентність (щодо способів формування знань, умінь в учнів); соціально-психологічна компетентність (стосовно процесу спілкування); диференційно-психологічна (стосується мотивів, здібностей, напрямів діяльності учнів); аутопсихологічна компетентність (визначаються переваги та недоліки власної діяльності) (Н. Кузьміна).

Найчастіше у структурі компетентності виокремлюють: операційно-технічну сферу (знання, навички, уміння, професійно значущі якості); мотиваційну сферу (спрямованість, інтерес, мотиви, потреби); практично-діяльнісну сферу (засоби виконання діяльності, результативні показники діяльності) і рефлексивну сферу (аналіз та оцінка відповідності одержаного результату поставленим цілям) [7].

Аналіз наукових праць переконує, що фахівець із фізичного виховання для раціонального сполучення навчального процесу з виховною і спортивною роботою повинен органічно поєднувати різноманітні види професійно-педагогічної діяльності, такі як:

Перспективно-діагностична. Виявляється в підборі та психолого-педагогічному обстеженні спортсменів, обліку соціальних, культурних і сімейних факторів, оцінюванні й прогнозуванні великої кількості показників, пов'язаних із багаторічним спортивним удосконаленням. Перспективно-діагностична діяльність є постійною в часі і визначає подальші перспективи підготовки спортсменів.

Орієнтаційно-прогностична. Виражається в умінні визначати конкретні цілі й завдання поточного моменту педагогічного процесу, зіставленні з навчально-тренувальним процесом, прогнозуванні результатів конкретних дій і впливів. Основні результати виявляються в гармонічному розвитку та реалізації здібностей спортсменів.

Конструктивно-проектувальна. Полягає у проектуванні й реалізації освітнього середовища, системі спортивної підготовки, вихованні.

Організаторська. Пов'язана із залученням учнів до освітнього процесу і стимулюванням їхньої активності. Засоби: залучення учнів до організації і проведення творчих вечорів, загальноклубної діяльності, формування в учнів почуття відповідальності за доручені завдання, вивчення особливостей і традицій спортивного колективу, його історії тощо.

Інформаційно-пояснювальна. Призначена для передачі учням знань, ознайомлення їх із сучасними, світоглядними морально-естетичними ідеями.

Комунікативно-стимульовальна. Охоплює моральну культуру, особисту привабливість, уміння встановлювати й підтримувати доброзичливі стосунки з учнями, уміння спонукати їх до діяльності.

Аналітико-оцінювальна діяльність. Передбачає аналіз процесу навчання і виховання в усіх аспектах, порівняння досягнутих результатів із цілями та завданнями, зіставлення своєї роботи з досвідом колег.

Дослідницько-творча діяльність. Припускає творчий підхід до всіх питань професійної діяльності, самоосвіти, осмислення, а також творчий розвиток освітнього процесу в навчальному закладі та у спортивному тренуванні [10].

Ефективність професійно-педагогічної діяльності спортивного педагога залежить від багатьох чинників і насамперед зумовлюється ступенем розвитку низки компонентів, до яких науковці [1; 3; 6] зараховують такі:

Перцептивний компонент передбачає педагогічну спостережливість, що дає змогу проникати у внутрішній світ вихованця, розуміти його переживання й стани, бачити тенденції щодо зміни його особистості, помічати позитивні якості й максимально використовувати їх у процесі виховання, виявляти його інтереси й прихильності до найбільш авторитетних для нього осіб і використовувати їхній вплив у педагогічному процесі. Педагогічно спрямована увага дає можливість добирати факти, важливі для роботи з юними спортсменами, за кожним учинком і дією учня бачити педагогічну ситуацію, що вимагає ретельного аналізу. Розподілена увага дає змогу тримати в полі зору

групу загалом і кожного вихованця окремо, сполучати фронтальну роботу з індивідуальною.

Конструктивний компонент зумовлений здібностями успішного проектування й формування окремої особистості й усього колективу. Завдяки їм спортивний педагог здатний передбачати результати своєї діяльності, прогнозувати поведінку вихованця в педагогічних ситуаціях. Цьому сприяє педагогічно спрямована увага й педагогічне мислення. Конструктивні здібності допомагають аналізувати педагогічну ситуацію й вибирати єдино правильний для кожного випадку засіб впливу на особистість і колектив.

Дидактичний компонент – це здатність до найбільш доступного передавання матеріалу, що викладається, відповідним чином конструюючи його й адаптуючи до особливостей особистості кожного учня, стимулювати їхню самостійну думку, мобілізувати увагу, переборювати розслабленість, млявість і апатію на заняттях. Ця здатність допомагає постійно вдосконалювати методи передачі знань вихованцям, проводити заняття творчо.

Експресивний компонент проявляється в найбільш ефективному з педагогічного погляду висловленні своїх думок, знань, переконань, почуттів за допомогою мови, міміки й пантоміми. Мова фахівця фізичного виховання і спорту завжди повинна відрізнятися внутрішньою силою, переконаністю. Велике значення мають культура мови, гарна дикція, емоційна, але чітка побудова фраз, відсутність стилістичних і граматичних помилок, уміння говорити експромтом. Жести й міміка пожвавлюють мову, роблять її більш образною, емоційно насиченою. Необхідно урізноманітнювати свою мову гумором, жартом, доброзичливою іронією.

Комунікативний компонент – це здатність встановлювати з вихованцями найбільш сприятливі взаємини. Комунікативність учителя або тренера найбільш яскраво проявляється в його педагогічному такті, умінні уникати конфліктів як із дітьми, так і між ними. Комунікативні здібності проявляються у спілкуванні не тільки зі школярами, а й з усіма, хто може бути залучений до виховної роботи з дитячими спортивними колективами.

Організаторський компонент проявляється у здатності вчителя або тренера організувати життя й побут юних спортсменів, їхнє навчання, працю, відпочинок, у виявленні ділових якостей при проведенні різноманітних заходів, у встановленні внутрішніх ділових колективних зв'язків і відносин. Вони включають здібність оцінювати обстановку, приймати рішення й домагатися їхнього виконання. Організаторські здібності залежать від цілого комплексу

особистісних якостей педагога (швидкості й гнучкості мислення, рішучості, витримки, вимогливості, наполегливості, почуття відповідальності за виховання підлітків тощо).

Гностичний, або науково-дослідницький компонент (здатність до наукових досліджень, узагальнення свого досвіду, постійна самоосвіта) необхідний фахівцю з фізичного виховання і спорту для постійного вдосконалювання у галузі психології й педагогіки, упровадження у свою діяльність науково-дослідних методів роботи.

Діяльність спеціалістів із фізичного виховання завжди була предметом наукових досліджень багатьох науковців, які так визначали її специфіку: по-перше, оздоровчими завданнями, серед яких – зміцнення здоров'я, сприяння нормальному фізичному розвитку дітей, формування правильної постави учнів, виховання звичок дотримання особистої гігієни, досягнення можливого в певному віці рівня розвитку фізичних здібностей, навчання складно-координаційних рухових дій, а також набуття теоретичних і практичних знань про фізичну культуру, виховання вольових якостей (рішучості, сміливості, витримки, наполегливості та дисциплінованості) при виконанні певних вправ або при досягненні спортивних результатів під час змагальної діяльності; по-друге, визначенням певної спеціалізації кожного учня. Безумовно, особливості діяльності педагога з фізичної культури і спорту зумовлюють певну низку професійних вимог.

Фахівець із фізичного виховання повинен знати й уміти застосовувати на практиці норми раціонального режиму осіб усіх категорій; медико-біологічне обґрунтування використання засобів і методів фізичного виховання; педагогічні й медичні методи контролю за процесом фізичного виховання та фізичної підготовки; механізми розвитку фізичних якостей і формування рухових навичок; особливості проведення занять фізичною культурою з особами різного віку, статі, соціального стану, фізичного розвитку тощо; санітарно-гігієнічні вимоги щодо безпеки виконання фізичних вправ; уміння надати першу медичну допомогу в разі травмування; структуру і зміст управлінської діяльності в галузі фізичної культури; демонстрацію техніки виконання фізичних вправ; оперування нормативно-правовими знаннями в галузі фізичної культури; мати достатній рівень фізичної підготовленості й володіти навичками страхування [2].

Ураховуючи результати наукових досліджень щодо структури професійної компетентності вчителя, ми визначили такі компоненти професійної компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту: методична компетентність (володіння

різноманітними методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів і вміння застосовувати їх на практиці); дослідницька компетентність (володіння науковими методами вивчення педагогічних явищ, фактів); управлінська компетентність (володіння методами та прийомами управління власною діяльністю та діяльністю учнів); інформаційна компетентність (володіння сучасними інформаційними технологіями та інформаційними ресурсами, розуміння сфери їх застосування); комунікативна компетентність (володіння методами і прийомами взаємодії з оточенням, здатність орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування); рефлексивна компетентність (здатність безперервно вдосконалювати свій професійний рівень).

Отже, у межах нашого дослідження під дослідницькою компетентністю майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту ми розуміємо інтегративну властивість особистості, що передбачає володіння методичними знаннями, технологіями реалізації дослідницької діяльності, визнання їх цінності та готовність до їх упровадження у професійній діяльності.

Неодмінною умовою розв'язання проблеми формування дослідницької компетентності є широке залучення студентів вищих навчальних закладів до науково-дослідницької роботи, до сфери наукового життя. Організації студентської науково-дослідницької роботи у вищих педагогічних навчальних закладах присвячені роботи І. Андріаді, В. Андрущенко, Я. Болюбаша, А. Брушлинського, С. Гессена, В. Кременя, С. Нікітіна, А. Погрібною. Проблему інтеграції науки і практики в підготовці вчителя розглядають у своїх працях О. Адаменко, В. Богуславський, А. Карпов, В. Мадзігон, Н. Ничкало, Л. Паламар, Є. Хриков та ін. Окремі аспекти підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності розкриваються в дослідженнях В. Борисова, І. Каташинської, А. Лушнікова, К. Макагон, Л. Макарової, М. Севастюк, Р. Скульського, Г. Шишкіна, Н.Яковлева та ін. Майбутній учитель фізичного виховання у подальшій професійній діяльності спиратиметься на дослідження педагогічного процесу, а саме: вивчення фізичного розвитку, фізичної підготовленості та функціонального стану школярів; вивчення класу, групи учнів; спостереження й аналіз уроків; підбір адекватних засобів і методів навчання; аналіз власної діяльності та досвіду роботи колег; апробація ефективності різних режимів м'язової діяльності; планування уроків і спортивного тренування в секціях; визначення доступних навантажень для учнів під час виконання різних за характером та інтенсивністю фізичних вправ; оцінка динаміки

показників фізіологічних функцій, оперативних і кумулятивних ефектів, досягнутих унаслідок фізичних навантажень [9].

Проаналізувавши передовий педагогічний досвід підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, зазначимо, що викладачі педагогічних і спеціально-теоретичних дисциплін постійно залучають студентів до різних видів навчально-дослідницької роботи. Її головними завданнями є розвиток у майбутніх учителів творчого мислення та формування дослідницьких умінь і навичок; виховання потреби постійно вдосконалювати свої знання, поширювати теоретичний кругозір та наукову ерудицію. Виходячи з цих завдань, на факультетах фізичного виховання використовуються такі види науково-дослідницької роботи студентів, як: збір дослідницького та експериментального матеріалу під час підготовки до семінарських, практичних і лабораторних занять зі спеціально-теоретичних дисциплін; накопичення досвіду вивчення та критичного аналізу наукової літератури; експериментальна робота під час підготовки рефератів, курсових і дипломних проектів; виконання домашніх завдань з елементами творчого пошуку; дослідження, пов'язані з педагогічною практикою – виконання індивідуальних психолого-педагогічних і методичних завдань, вивчення досвіду роботи працівників шкіл; науково-дослідницька та творча робота студентів у позанавчальний час, зокрема їх участь у наукових гуртках і товариствах.

Аналіз досвіду вищих навчальних закладів України дав змогу дійти висновку, що система організації науково-дослідницької роботи студентів має бути побудована з урахуванням таких принципів: залучення студентів до науково-дослідницької роботи має бути безперервним, починаючи з першого і закінчуючи останнім курсом навчання; система науково-дослідницької роботи у вищому закладі освіти має охоплювати як творчу підготовку всіх студентів, що здійснюється в навчальному процесі, так і науково-дослідницьку роботу, що виконується в позанавчальний час найбільш здібними та підготовленими студентами; тематика наукових досліджень студентів повинна мати тісний зв'язок із науковою тематикою кафедри, лабораторії, викладачів та наукових співробітників вищого закладу освіти; планування науково-дослідницької роботи у вищому закладі освіти повинно носити комплексний характер, що передбачає залучення до неї всіх кафедр, наукових підрозділів вищого навчального закладу, взаємозв'язок і взаємодоповнення всіх форм організації науково-дослідницької роботи студентів [8].

Для науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів характерним є єдність цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи студентів, що реалізуються в навчальному процесі та в позанавчальний час. Це забезпечує їхню участь у науковій діяльності протягом усього періоду навчання, тісно пов'язану як із науково-дослідницькою діяльністю, що проводиться підрозділами вишу, так і з громадською роботою.

Зміст і структура науково-дослідницької діяльності студентів забезпечують послідовність її засобів і форм відповідно до логіки і послідовності навчального процесу, що зумовлює спадкоємність її методів і форм від курсу до курсу, від кафедри до кафедри, від однієї дисципліни до іншої, від одних видів занять до інших, поступове зростання обсягу і складності набутих студентами знань, умінь, навичок у процесі виконання ними наукової роботи. Реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує виконання таких основних завдань: формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у виконанні практичних завдань; прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають істотне значення для науки і практики; необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутнього фахівця; створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів [5].

Підготовка студентів у виші передбачає створення освітньо-виховного середовища, яке сприятиме формуванню фахівця, здатного не лише професійно виконувати свої обов'язки й функції, а й творчо працювати, генерувати та втілювати власні ідеї та задуми. Навчально-виховний процес вишу базується на ідеї інтеграції навчання, науки й виробництва, тобто організація і виконання науково-дослідницької роботи студентів є важливим складником їхнього професійного становлення. Її провідними функціями є функція удосконалення навчального процесу та відображення сучасних наукових досягнень у навчальній діяльності вищої школи;

функція розвитку у майбутнього фахівця мислення, уміння спостерігати, аналізувати, навичок самостійної творчої дослідницької роботи, функція розвитку інтересу до науки загалом, до навчання. Залучення студентів до науково-дослідницької роботи сприяє розширенню їхнього світогляду, виявленню здібностей і обдарувань, формує прагнення до самоосвіти [4].

Отже, розвиток науки у вищій школі не лише змінює зміст і значення навчальних дисциплін, а й підказує нові форми та методи реалізації навчального процесу. Результати науково-дослідницької роботи позначаються на нових курсах, лекціях і практичних (семінарських) заняттях. Як свідчить практика, залучення студентів до наукової роботи робить дисципліни, які ними вивчаються, предметними, і стимулює їх засвоєння. Причому науково-дослідницька діяльність є органічною частиною і обов'язковою умовою успішної роботи вищих навчальних закладів. Студенти не лише отримують найновішу наукову практичну інформацію від викладачів на лекційних і семінарських заняттях, лабораторних роботах і виробничих практиках (особливо старшокурсники), а й беруть участь у наукових дослідженнях. Отже, підвищення ефективності вишівських науково-дослідницьких робіт, залучення до їх виконання студентів покращують і якість підготовки спеціалістів вищої кваліфікації. За рахунок цього вишівська наука має можливість омолоджувати наукові кадри, оскільки «приплив» молодих учених здійснюється постійно. Ця особливість дає великі переваги вищій школі як з погляду розвитку самих досліджень, так і з погляду підготовки наукових кадрів. Тому специфіка роботи вищих навчальних закладів потребує не простого, а органічного поєднання навчально-

виховної і науково-дослідницької роботи викладачів, аспірантів і студентів. Типовими у цій галузі є інтеграція і подальша спеціалізація наукової діяльності та прискорення темпів її розвитку. При цьому наявність кафедр і спеціальностей різних профілів і напрямів створює можливість проведення комплексних досліджень

Висновки. Отже, аналіз наукової літератури з дослідження структури професійної компетентності та видів професійно-педагогічної діяльності (перспективно-діагностична, орієнтаційно-прогностична, конструктивно-проектувальна, організаторська, інформаційно-пояснювальна, комунікативно-стимулювальна, аналітико-оцінювальна, дослідницько-творча) фахівців фізичного виховання і спорту дав змогу нам визначити структуру та зміст професійної компетентності майбутнього фахівця із фізичного виховання і спорту (методична, дослідницька, управлінська, інформаційна, комунікативна та рефлексивна), а також виокремити зміст дослідницької компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту, під якою в межах нашого дослідження ми розуміємо інтегративну властивість особистості, що передбачає володіння методичними знаннями, технологіями виконання дослідницької діяльності, визнання їх цінності та готовність до їх упровадження у професійній діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування дослідницької компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту. Подальшого вивчення потребують педагогічні аспекти організації науково-дослідницької діяльності у процесі дистанційного навчання та в системі перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців із фізичного виховання і спорту.

Список використаних джерел

1. Волков Л. В. Современные требования к профессиональной деятельности тренера детского и юношеского спорта / Л. В. Волков // Педагогіка, психологія та медико-біо-логічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць; за ред. С. С. Єрмакова. – Харків–Донець: ХДАДМ–ДДВФВС, 2005. – № 12. – С. 33–35.
2. Герцик М. С. Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: навч. посіб. / Герцик М. С., О. М. Вацеба. – Львів: Українські технології, 2002. – 232 с.
3. Деркач А. А. Педагогическое мастерство тренера / А. А. Деркач, А. А. Исаев. – М.: Физкультура и спорт, 1981. – 375 с.

References

1. Sikora, Ya. B. (2008). The content and structure of the notion of informatics teacher's professional competence. *Psychological and pedagogical grounds of educational process humanization at school and higher educational establishment: collection of scientific works. Part II*. Rivne. [in Russian].
2. Tiniakov, A. (2004). The content of PE teachers' (trainers') professional activity in sport educational institutions. *Important problems of the movement "Sport for everybody" development in the context of European integration of Ukraine: Proceedings of International scientific and practical conference*. Ternopil. [in Ukrainian].
3. Volkov, L. V. (2005). Contemporary demands to the professional activity of trainer of children and adolescent sport. *Pedagogy, psychology and*

4. Микитюк О. М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект) / О. М. Микитюк. – Харків: «ОВС», 2003. – 272 с.
5. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
6. Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / под ред. Ю. Д. Железняка. – М.: Академия, 2002. – 384 с.
7. Сікора Я. Б. Зміст та структура поняття професійна компетентність вчителя інформатики / Я. Б. Сікора // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. праць. – Ч. II. – Рівне, 2008. – С. 148–156.
8. Спіцин Є. С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К.: Вид. Центр КНЛУ, 2003. – 120 с.
9. Теория и методика физического воспитания: В 2 т. / под. ред. Т. Ю. Круцевич. –Т. 2. – К., 2003. – 391 с.
10. Тіняков А. Зміст професійної діяльності вчителів спорту (тренерів) в освітніх спортивних закладах // Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх» у контексті європейської інтеграції України: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. – С. 122–124.
- methodical-biological problems of physical education and sport: Collection of scientific works.* Ed. S.S. Yermakova. Kharkiv-Donetsk: KHDADM – DDVFVS. 12. 33-35. [in Russian].
4. Derkach, A .A., Isaev, A. A. (1981). *Pedagogical skills of trainer.* Moscow: Fizkultura i sport. [in Ukrainian].
5. *Pedagogical physical and sport perfection.* (2002). Ed. Yu.D. Zheleznyaka. Moscow: Akademia. [in Ukrainian].
6. Hertsyk, M. S., Vatsaba, O. M. (2002). *Introduction into specialties in the field “Physical education and sport”.* Lviv: Ukrayinski tekhnolohiyi. [in Russian].
7. *Theory and methods of physical education: in 2 vol.* (2003). Ed. T. Yu. Krutsevych. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Spitsyn, Ye. S. (2003). *Methods of organization of students’ scientific and research work at higher educational institution.* Kyiv: Publishing Centre KNLU. [in Ukrainian].
9. *Fundamentals of scientific research.* (2003). Kyiv: Publishing House “Slovo”. [in Russian].
10. Mykytiuk, O. M. *Establishment and development of scientific and research work at higher pedagogical institutions in Ukraine (historical and pedagogical aspect).* Kharkiv: “OVS”. [in Ukrainian].

Рецензент: Сегеда Н.А. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Омельяненко Галина Анатоліївна
ДВНЗ «Запорізький
національний університет»
вул. Жуковського, 66
м. Запоріжжя, Україна, 69600

doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.921

Надійшла до редакції: 02.10.2014 р.

Прийнята до друку: 04.12.2014 р.